

JAN KLUZA

 <https://orcid.org/0000-0002-0929-6093>

asesor sądowy w Sądzie Rejonowym w Kielcach
absolwent studiów doktoranckich
na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Nowelizacja art. 37a k.k. na mocy ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. w świetle racjonalnych celów karania

Amendment to art. 37a of the Penal Code under the Act of 19 June 2020 in the light of rational punishment objectives

Abstract: Article 37a of Penal Code was significant changed due to the amendment of 19 June 2020. This provision was introduced into the Penal Code in 2015 and was aimed at limiting the use of imprisonment in relation to minor offenses, but only punishable by imprisonment. In 2020, this direction of changes was partially reversed by increasing the requirements for the application of Art. 37a of the Penal Code, which was met with numerous doubts.

Keywords: imprisonment, alternative sanction, sentence, non-custodial sentences

1. Wstęp

Artykuł 37a został wprowadzony do Kodeksu karnego na mocy nowelizacji z 2015 r.¹ Na podstawie tej regulacji powstała możliwość orzeczenia kary ograniczenia wolności lub kary grzywny, jeśli ustawa przewiduje zagrożenie karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat. Brzmienie owego przepisu w istotny sposób zmodyfikowała nowelizacja w postaci ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocenowania kre-

¹ Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. 2015, poz. 396.

dytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19². Wobec tego rozwiązania odezwały się wiele głosów krytyki wskazujących na ograniczenie jego stosowania i konsekwencje wprowadzenia. Po upływie niemal dwóch lat od dokonanej zmiany możliwe jest przeanalizowanie skutków rzeczonyj nowelizacji, co zostanie przedstawione w dalszej części tekstu.

2. Istota regulacji z art. 37a k.k.

Przed wprowadzeniem art. 37a k.k., co nastąpiło 1 lipca 2015 r., podobne rozwiązanie przewidywał art. 58 § 3 k.k., który stanowił, że jeżeli przestępstwo było zagrożone karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 5 lat, to sąd mógł zamiast takiej kary orzec grzywnę albo karę ograniczenia wolności do lat 2, w szczególności jeżeli orzekał równocześnie środek karny. Przepis ów stwarzał generalną możliwość przechodzenia na kary nieizolacyjne, a tym samym dawał prymat zasadzie indywidualizacji kary i realizował w pełni potrzebę jej sądowego wymiaru³. Należy dodać, że na skutek nowelizacji z 2009 r.⁴ orzeczenie owej kary mogło nastąpić w wymiarze do 2 lat, co stanowiło większy jej wymiar niż w razie orzekania jej na zasadach ogólnych, gdyż wówczas kara ograniczenia wolności mogła trwać maksymalnie 12 miesięcy (art. 34 § 1 k.k. w brzmieniu do 1 lipca 2015 r.).

Warunkiem orzeczenia kary łagodniejszego rodzaju zamiast kary pozbawienia wolności nie było równoczesne orzeczenie środka karnego, ponieważ przepis w części *in fine* mówił, że skorzystanie z tej instytucji jest możliwe, „w szczególności jeżeli orzeka [się – J.K.] równocześnie środek karny”. W art. 58 § 3 k.k. chodziło o to, „aby sąd korzystał z możliwości orzeczenia środka karnego, o ile zachodzą podstawy do jego orzeczenia. Zwrot »w szczególności« oznacza bowiem zalecenie dla sądu rozważenia stosowania środka karnego obok kary łagodniejszego rodzaju zamiast kary pozbawienia wolności”⁵. Projekt Kodeksu karnego z 1997 r. zakładał dookreślenie warunków orzeczenia kary nieizolacyjnej poprzez sformułowanie: „zadania stawiane przed karą zostaną spełnione przez tę karę [ogra-

² Tj. Dz.U. 2021, poz. 1072.

³ W. Wróbel, A. Zoll: *Polskie prawo karne. Część ogólna*. Wyd. 2. Kraków 2013, s. 541.

⁴ Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. 2009, nr 206, poz. 1589.

⁵ Z. Sienkiewicz: *Komentarz do art. 58 k.k.* W: O. Górniok et al.: *Kodeks karny. Komentarz*. T. 1: Art. 1–116. Gdańsk 2005, s. 546–547.

niczenia wolności lub grzywnę – J.K.] oraz środek karny”⁶. Ostatecznie art. 58 § 3 k.k. nie zawierał takiego doprecyzowania. Do momentu wspomnianej nowelizacji z 2009 r. jednak art. 58 § 4 k.k. przewidywał, że przepisu § 3 nie stosuje się wobec sprawcy występku umyślnego, który to sprawca był uprzednio skazany na karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 6 miesięcy bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, ani do sprawcy występku o charakterze chuligańskim.

Uzasadnienie projektu nowelizacji z 2015 r. rozpoczyna się od analizy stanu przestępczości z lat 2003–2004 i 2008–2012. Podkreślono malejącą liczbę popełnianych przestępstw i w efekcie – zapadających wyroków skazujących, lecz zarazem zauważono: „W tym kontekście w orzecznictwie sądów karnych nadużywana jest kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania – stanowi ona bowiem ponad 60% konkluzji procesowych. [...] W 2011 r. bezwzględna kara pozbawienia wolności orzeczona została wobec 40 084 osób, co stanowiło 9,6% skazanych. Karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania orzeczono wobec 237 234 osób, tj. 56,9% skazanych. Na karę ograniczenia wolności sądy skazały 50 330 osób, tj. 12,1%. Samoistną grzywnę orzeczono wobec 88 907 osób, tj. 21,3% ogółu skazań. Wobec 28 127 osób zastosowano warunkowe umorzenie postępowania karnego, tj. 6% ogółu osób osądzonych”⁷. W uzasadnieniu nadmieniono także: „Jednocześnie, mimo dość czytelnej aksjologii Kodeksu karnego, sądy nie sięgają dostatecznie często po tzw. kary wolnościowe (grzywnę i karę ograniczenia wolności). Orzekając karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem, sąd, kierując się zresztą określoną linią orzecniczą Sądu Najwyższego, ustala rozmiar pozbawienia wolności znacznie wyżej, niż gdyby orzekał tę karę bez warunkowego zawieszenia jej wykonania. Jest to praktyka całkowicie niespójna z wynikającym z art. 32 k.k. stanowiskiem, że kara pozbawienia wolności jest karą tego samego rodzaju, bez względu na to, czy stosowano warunkowe zawieszenie jej wykonania, czy też nie”⁸.

W konsekwencji do Kodeksu karnego został wprowadzony art. 37a, co uzasadniano następująco: „Projektowany art. 37a k.k. jest przepisem, który ma odegrać dwie role. Pierwsza związana jest z pozakodeksowym prawem karnym, w którym istnieją bardzo duże rozbieżności w sposobie ukształtowania sankcji karnej; pomija się systematykę sankcji karnych i powiązanych z nimi instytucji części ogólnej. Z tego powodu przepis

⁶ Ibidem, s. 541.

⁷ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Druk nr 2393, cz. 1, s. 2–3. Sejm VII kadencji, 15.05.2014. Źródło: <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2393> [dostęp: 10.03.2022].

⁸ Ibidem, s. 4.

ten przekształca pojawiające się w regulacjach pozakodeksowych sankcje jednorodne w sankcje alternatywne, przewidując możliwość orzeczenia grzywny lub kary ograniczenia wolności, jeżeli nie przewiduje tego przepis pozakodeksowego prawa karnego. Z drugiej strony przepis ten stanowi dyrektywę sądowego wymiaru kary, która skłania sądy do orzekania, zamiast kary pozbawienia wolności, kar wolnościowych. Wspomniana regulacja dotyczy typów czynów zabronionych zagrożonych karą pozbawienia wolności do lat 8, jednakże priorytet orzekania kar wolnościowych dotyczy tylko tych typów czynów zabronionych, które są zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 5⁹.

Ogólnie rzecz ujmując, „art. 37a k.k. uzupełnia informację normatywną o ustawowym zagrożeniu karą za popełnienie czynów zabronionych opisanych w poszczególnych przepisach spełniających funkcje typizujące czyny zabronione pod groźbą kary, zarówno w obrębie Kodeksu karnego, jak i przepisów pozakodeksowych”¹⁰. Na to samo wskazuje J. Majewski, który stwierdza, że „[n]ormatywną funkcją nowo wprowadzonego art. 37a jest dookreślenie ustawowego zagrożenia za niektóre występki. Konkretnie komentowany przepis współokreśla ustawowe zagrożenie w tych wszystkich wypadkach, w których przepisy określające dany typ przestępstwa (przepisy typizujące) lub inne przepisy wyznaczające elementy ustawowego zagrożenia za ów typ przestępstwa (np. te, do których odsyłają przepisy typizujące zredagowane z zastosowaniem formuły »tej samej karze podlega...« lub »karze określonej w art. (§, ust.) podlega...«) przewidują zagrożenie karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat, a nie wprowadzają jednocześnie alternatywnego zagrożenia obiema karami nieizolacyjnymi, tj. grzywną i karą ograniczenia wolności”¹¹. Niemniej w doktrynie wyrażane było odmienne stanowisko w sprawie charakteru art. 37a k.k., kładące nacisk na jego dyrektywalny charakter¹².

Z kolei według V. Konarskiej-Wrzošek „[j]est to możliwość dana sądom do korzystania z niej na zasadzie swobodnego uznania, a nie żadna preferencja co do rodzaju orzekanych kar. Z ustawową preferencją co do wyboru i orzekania kar wolnościowych mamy do czynienia jedynie przy drobnych występkach i występkach lżejszych z grupy o średnim ciężarze

⁹ Ibidem, s. 13.

¹⁰ M. Małecki: *Ustawowe zagrożenie karą i sądowy wymiar kary*. W: *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*. Red. W. Wróbel. Kraków 2015, s. 286.

¹¹ J. Majewski: *Komentarz do art. 37a k.k.* W: *Kodeks karny. Część ogólna*. T. 1, cz. 1: *Komentarz do art. 1–52*. Red. W. Wróbel, A. Zoll. Wyd. 5. Warszawa 2016, s. 737; zob. też wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 10 października 2019 r. II AKa 260/19. LEX nr 2749797.

¹² J. Kosonoga-Zygmunt: *Orzekanie kar nieizolacyjnych zamiast kary pozbawienia wolności (art. 37a k.k.)*. „Ius Novum” 2016, T. 10, nr 4, s. 134–135.

gatunkowym zagrożonych sankcją alternatywną, w przypadku których ustawa przewiduje możliwość wyboru między karą pozbawienia wolności a karami wolnościowymi (zob. art. 58 § 1 k.k.)”¹³. Oceniając dodanie do Kodeksu karnego art. 37a, R. Zawłocki słusznie zauważa, że „jakkolwiek sądy mają możliwość zastosowania tzw. kary zamiennej na podstawie art. 58 § 3 KK, to jednak z możliwości tej korzystają relatywnie rzadko. W związku z powyższym uchylono przepis art. 58 § 3 KK i zamiast niego wprowadzono nową instytucję tzw. sankcji zamiennej w art. 37a KK. [...] W ten sposób alternatywa dla ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności przestaje opierać się na dotychczasowej dyrektywie sądowego wymiaru kary na rzecz nowej – podobnie brzmiącej – dyrektywy ustawowego wymiaru kary. Dyrektywa ta modyfikuje więc »automatycznie« wszystkie ustawowe zagrożenia odwołujące się wyłącznie do kary pozbawienia wolności w wyżej przywołanym wymiarze”¹⁴. Generalnie regulacja ta była oceniana pozytywnie¹⁵.

3. Zmiana art. 37a k.k. z 19 czerwca 2020 r.

W dotychczasowym stanie prawnym „[d]la zakresu zastosowania wyrażonej w art. 37a k.k. normy rozstrzygające znaczenie ma użycie zwrotu »jeżeli ustawa przewiduje zagrożenie karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat«, a nie »jeżeli ustawa przewiduje zagrożenie tylko/wyłącznie karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat« czy też innego mu równoważnego”¹⁶. O tym, czy w danej sprawie znajdzie zastosowanie art. 37a k.k., sąd decyduje, kierując się ogólnymi dyrektywami wymiaru kary wynikającymi z art. 53 k.k.; ponadto „[s]ięgając po uregulowanie z art. 37a k.k., sąd za każdym razem obowiązany jest do indywidualnego podejścia i całościowego przeanalizowania konkretnego przypadku”¹⁷.

¹³ V. Konarska-Wrzosek: *Komentarz do art. 37a k.k.* W: *Kodeks karny. Komentarz.* Red. V. Konarska-Wrzosek. Wyd. 2. Warszawa 2018, s. 234.

¹⁴ R. Zawłocki: *Reforma prawa karnego materialnego od 1.7.2015 r. Uwagi ogólne dotyczące najważniejszych zmian w Kodeksie karnym.* „Monitor Prawniczy” 2015, nr 11, s. 568.

¹⁵ J. Kosonoga-Zygmunt: *Komentarz do art. 37a k.k.* W: *Kodeks karny. Komentarz.* Red. R.A. Stefański. Wyd. 4. Warszawa 2018 [Legalis], nb. 1; A. Grześkowiak: *Komentarz do art. 37a k.k.* W: *Kodeks karny. Komentarz.* Red. A. Grześkowiak, K. Wiak. Wyd. 6. Warszawa 2019 [Legalis], nb. 1; E. Hryniewicz-Lach: *Komentarz do art. 37a k.k.* W: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do artykułów 1–116.* Red. M. Królikowski, R. Zawłocki. Wyd. 4. Warszawa 2017 [Legalis], nb. 1.

¹⁶ J. Kosonoga-Zygmunt: *Orzekanie kar nieizolacyjnych...*, s. 139.

¹⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12 czerwca 2019 r. II AKa 251/18. LEX nr 2706356.

Unormowanie zawarte w art. 37a k.k. stanowi poszerzenie luzu decyzyjnego sądu orzekającego i samo w sobie nie zawiera przesłanek wymierzenia kary łagodniejszego rodzaju, lecz określa jedynie, że sąd „może” taką karę orzec¹⁸.

Co do zasady charakteru tego przepisu nie zmienia dokonana nowelizacja, niemniej pojawiły się przeciwko niej nagłośnione w mediach zarzuty przedstawicieli doktryny, które dotyczyły znacznego ograniczenia stosowania art. 37a § 1 k.k. w nowym brzmieniu. Przewiduje on, że jeżeli przestępstwo jest zagrożone tylko karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat, a wymierzona za nie kara pozbawienia wolności nie byłaby surowsza od 1 roku, to sąd może zamiast owej kary orzec karę ograniczenia wolności nie niższą od 3 miesięcy albo grzywnę nie niższą od 100 stawek dziennych, jeżeli równocześnie orzeka środek karny, środek kompensacyjny lub przepadek. Wprowadzony został także nowy art. 37a § 2 k.k., który stanowi, że przepisu § 1 nie stosuje się wobec sprawców, którzy popełniają przestępstwo, działając w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, oraz sprawców przestępstw o charakterze terrorystycznym. W rezultacie definitywnie wyłączona jest możliwość orzeczenia kary łagodniejszego rodzaju w przypadku tej kategorii przestępców.

Zmiana art. 37a k.k. znalazła się w projekcie ustawy na etapie prac w Komisji Finansów Publicznych¹⁹, dlatego w jego uzasadnieniu nie podano motywów owej zmiany²⁰. Wprawdzie analogiczny do niej przepis umieszczono w projekcie nowelizacji Kodeksu karnego z 2019 r., lecz nie weszła ona w życie na skutek stwierdzenia jej niekonstytucyjności w całości przez Trybunał Konstytucyjny²¹. Trzeba jednak dodać, że proponowana wówczas treść art. 37a § 2 k.k. zawierała większe wyłączenie stosowania § 1 aniżeli aktualna, ponieważ przewidywała, iż nie ma on zastosowania także wobec sprawców występków określonych w art. 178a § 4 k.k. oraz sprawców, którzy uprzednio odbywali karę po-

¹⁸ A. Sakowicz: *Modyfikacja ustawowego zagrożenia karą poprzez art. 37a Kodeksu karnego (wybrane zagadnienia)*. „Studia Prawnicze KUL” 2015, nr 3, s. 50.

¹⁹ Sprawozdanie Komisji Finansów Publicznych o rządowym projekcie ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Druk nr 390. Sejm IX kadencji, 27.05.2020. Źródło: <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=390> [dostęp: 10.03.2022].

²⁰ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Druk nr 382. Sejm IX kadencji, 22.05.2020. Źródło: <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=382> [dostęp: 10.03.2022].

²¹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 lipca 2020 r. Kp 1/19. OTK-A 2020/36.

zbawienia wolności, z wyłączeniem zastępczej kary pozbawienia wolności. W uzasadnieniu tamtego projektu zaznaczono, że „[z] uwagi na wysoką karygodność tego typu przestępstw ocenianą *in abstracto* obecne rozwiązanie stanowi przejaw zbyt daleko idącej, nieproporcjonalnej liberalizacji odpowiedzialności. Priorytet orzekania kar wolnościowych powinien dotyczyć tzw. drobnej przestępczości – czyli typów czynów zabronionych, których górna granica kary pozbawienia wolności nie przekracza 5 lat. Dotychczasowa regulacja daje możliwość stosowania kar wolnościowych, bez żadnych ograniczeń, za takie kategorie czynów jak oszustwo czy typ uprzywilejowany przestępstwa zgwałcenia. Zwłaszcza w odniesieniu do tego ostatniego przestępstwa proponowany ogólny kierunek zmian wskazywałby na niekonsekwencję i niespójność w razie pozostawienia art. 37a k.k. bez zmian. Stąd też projektowany art. 37a § 1 k.k. współokreśla ustawowe zagrożenie w tych wszystkich wypadkach, w których przepisy określające dany typ przestępstwa (przepisy typizujące) lub inne przepisy wyznaczające elementy ustawowego zagrożenia za ów typ przestępstwa przewidują zagrożenie karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 5 lat”²². Ze względu na podobieństwo regulacji z 2019 r. do tej wprowadzonej w 2020 r. należy przyjąć, że ustawodawcą kierowała taka sama motywacja.

Do wcześniejszego brzmienia art. 37a § 1 k.k. dodano sformułowanie, że znajduje zastosowanie do przestępstw zagrożonych „tylko karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat”, oraz swego rodzaju test, w którym sąd musi rozstrzygnąć, czy wymierzona za nie kara pozbawienia wolności nie byłaby surowsza od 1 roku. Zarazem określony został dolny wymiar orzekanej na tej podstawie kary, która nie może być niższa niż kara 3 miesięcy ograniczenia wolności lub 100 stawek dziennych grzywny, a także wymóg jednoczesnego orzeczenia środka karnego, środka kompensacyjnego lub przepadku.

Jak już zasygnalizowano, przyjęte rozwiązanie budziło wiele wątpliwości. M. Małecki wskazuje, iż „[j]ednoznacznie wynika z nowego art. 37a k.k., że odnosi się on do przypadków, w których »przestępstwo jest zagrożone tylko karą pozbawienia wolności«. Dotychczasowe sankcje alternatywne, utworzone na mocy art. 37a k.k., przekształcają się w zagrożenie jednorodnjawo »tylko« karą pozbawienia wolności i do takich przestępstw ma się odnosić nowy art. 37a k.k.”²³. Z kolei Dolnośląska Izba Lekarska oświadczyła: „W ocenie samorządu lekarskiego przekształcenie

²² Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Druk nr 3451, s. 4. Sejm VIII kadencji, 14.05.2019. Źródło: <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3451> [dostęp: 10.03.2022].

²³ M. Małecki: *Trik w Tarczy 4.0: zmiana jednego przepisu generalnie zaostrza sankcje. Za aborcję, znieważenie prezydenta, błąd medyczny...* Dogmaty Karnisty, 20.06.2020.

art. 37a Kodeksu karnego znosi tzw. dyrektywę pierwszeństwa kary wolnościowej na rzecz priorytetu kary pozbawienia wolności. Wydaje nam się, że ewentualne odstępianie od wymierzenia kary pozbawienia wolności sąd będzie uzależniał od tego, jaka byłaby w danej sprawie wysokość kary pozbawienia wolności. Sąd, stosując przepis art. 37a, zapewne powinien najpierw hipotetycznie ustalić wysokość kary pozbawienia wolności, a dopiero potem – jeżeli uzna, że kara ta nie byłaby surowsza od roku – uzasadniać, dlaczego uważa, że zamiast tej kary wystarczająca będzie kara grzywny albo ograniczenia wolności (np. polegająca na potrącaniu od 10% do 25% wynagrodzenia na cel społeczny)²⁴. Stanowisko to dementowało Ministerstwo Sprawiedliwości, podkreślając, że „wbrew nieprawdziwym doniesieniom nowe regulacje zawarte w uchwalonej przez Sejm i podpisanej przez Prezydenta RP Tarczy antykryzysowej 4.0 nie zmieniają zasad odpowiedzialności karnej za jakiegokolwiek przestępstwa. Dotyczy to również błędów lekarskich, czyli np. nieumyślnego spowodowania śmierci lub nieumyślnego spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Kary za te czyny nie zmieniły się od 23 lat i tak pozostanie. Całkowicie nieprawdziwe jest twierdzenie, że za błędy lekarskie będzie można orzec wyłącznie karę bezwzględnego pozbawienia wolności. Sąd będzie mógł, jak do tej pory, zawieszać wykonanie kary pozbawienia wolności albo – jeśli oceni, że są ku temu podstawy – zamiennie stosować grzywnę lub karę ograniczenia wolności, warunkowo umorzyć postępowanie lub zawiesić karę”²⁵.

Odnosząc się do przywołanych wątpliwości, należy wskazać, że zmiana art. 37a § 1 k.k. poprzez dodanie sformułowania, że przestępstwo ma być zagrożone „tylko” karą pozbawienia wolności do lat 8, nie oznacza zawężenia zakresu stosowania tego przepisu. Skoro jego istotę stanowi umożliwienie sądowi orzeczenia alternatywnie kary grzywny lub ograniczenia wolności, to siłą rzeczy dany przepis w części szczególnej określający sankcję za dane przestępstwo musi ową sankcję określać tylko jako karę pozbawienia wolności. W przeciwnym razie – tzn. w sytuacji gdy przestępstwo zagrożone jest alternatywnie karą łagodniejszą (np. w przypadku przestępstwa z art. 208 k.k., zagrożonego karą grzywny, karą ogra-

<https://www.dogmatykarnisty.pl/2020/06/trik-w-tarczy-4-0-zmiana-jednego-przepisu-generalnie-zaostrza-sankcje/> [dostęp: 10.03.2022].

²⁴ *Zmiana art. 37a k.k. Wejście w życie i możliwe konsekwencje dla środowiska lekarskiego*. Dolnośląska Izba Lekarska, 23.07.2020. <https://dilnet.wroc.pl/zmiana-art-37a-k-k-wejscie-w-zycie-i-mozliwe-konsekwencje-dla-srodowiska-lekarskiego> [dostęp: 10.03.2022].

²⁵ *Marcin Warchoł na spotkaniu z samorządem lekarskim: Zaostrzenie kar za błędy lekarskie to nieprawda*. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, 23.06.2020. <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/marcin-warchol-na-spotkaniu-z-samorzadem-lekarskim-zaostrzenie-kar-za-bledy-lekarskie-to-nieprawda> [dostęp: 10.03.2022].

niczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2) – nie istnieje możliwość sięgania do instytucji z art. 37a k.k.

Więcej wątpliwości budzi zmiana normatywna polegająca na wprowadzeniu dodatkowego wymogu dotyczącego ewentualnego orzeczenia kary alternatywnej, mianowicie ażeby wymierzona za przestępstwo kara pozbawienia wolności nie była surowsza od 1 roku. Właśnie w odniesieniu do tego fragmentu pojawiły się pytania, czy nowe brzmienie przepisu nie przesądza o znacznie węższym zakresie jego stosowania w porównaniu z wcześniejszym brzmieniem. Analizując jednak przestępstwa określone w części szczególnej Kodeksu karnego, pośród przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności do lat 8 nie można znaleźć takiego typu czynu zabronionego, którego dolna granica ustawowego zagrożenia byłaby wyższa od 1 roku. W przypadku przestępstw o dolnej granicy wyższej niż minimalny wymiar kary pozbawienia wolności wynikający z art. 37 k.k. ustawodawca zazwyczaj określa ten próg w miesiącach lub w wymiarze 1 roku (np. w art. 153 § 1 k.k. – czyn zagrożony karą od 6 miesięcy do 8 lat pozbawienia wolności; w art. 160 § 2 k.k. – czyn zagrożony karą od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności). Z kolei gdy ów próg wynosi więcej niż 1 rok, wyższa jest również górna granica ustawowego zagrożenia (10 lub 12 lat, np. w art. 153 § 2 k.k. – czyn zagrożony karą od 1 roku do 10 lat pozbawienia wolności; w art. 163 § 3 k.k. – czyn zagrożony karą od 2 do 12 lat pozbawienia wolności), co automatycznie eliminuje możliwość zastosowania art. 37a § 1 k.k., która istnieje jedynie w odniesieniu do przestępstw zagrożonych karą do 8 lat pozbawienia wolności. Brak więc czynu zabronionego, który byłby zagrożony w dolnym progu karą pozbawienia wolności w wymiarze wyższym niż 1 rok, a równocześnie którego górna granica wynosiłaby 8 lat lub mniej.

Literalna wykładnia rozważanego tu przepisu nie prowadzi zatem w żaden sposób do zaostrożenia odpowiedzialności karnej przez wyłączenie niektórych kategorii przestępstw, dotychczas objętych taką możliwością, spod zakresu stosowania art. 37a § 1 k.k. Niezależnie od tego owa zmiana ma w rzeczywistości charakter pozorny. Wprawdzie wśród reguł wykładni znajduje się zakaz takiego interpretowania treści przepisu, które skutkowałyby jego zbędnością (*per non est*)²⁶ – co szczególnie widać w przypadku wyraźnego wprowadzenia tej treści w drodze nowelizacji – lecz omawiana zmiana w zasadzie niczego za sobą nie pociąga. Istotą orzekania kar łagodniejszego rodzaju na podstawie art. 37a § 1 k.k. jest wszak to, że w ocenie sądu orzekanie kary pozbawienia wolności nie byłoby celowe. Innymi słowy, również we wcześniejszym stanie prawnym, ukształtowanym nowelizacją Kodeksu karnego z 2015 r., sąd nie

²⁶ L. Morawski: *Zasady wykładni prawa*. Wyd. 2. Toruń 2010, s. 122.

mógłby orzec w trybie art. 37a k.k. kary łagodniejszego rodzaju, jeśli bazując na dyrektywy wymiaru kary określone w art. 53 § 1 i 2 k.k., doszedłby do przekonania, że adekwatna byłaby kara pozbawienia wolności, choćby w minimalnym wymiarze wynoszącym 1 miesiąc. Powiązanie w nowym brzmieniu art. 37a § 1 k.k. możliwości orzeczenia kary grzywny lub ograniczenia wolności ze swego rodzaju testem, czy wymierzona kara pozbawienia wolności nie przekraczałaby 1 roku, jest zbędne, bo w takiej sytuacji sąd nie powinien orzekać kary łagodniejszego rodzaju. Już w odniesieniu do poprzedniej treści przepisu stwierdzano wprost: „Zgodnie z dyrektywą pierwszeństwa kar wolnościowych w wypadkach czynów zabronionych o zagrożeniu wskazanym w art. 58 § 1 k.k. sąd powinien stosować w pierwszej kolejności kary przewidziane w art. 37a k.k., czyli grzywnę albo ograniczenie wolności”²⁷. Ocenic zatem należy, że dokonana w tym zakresie zmiana brzmienia art. 37a § 1 k.k. nie powoduje zawężenia jego stosowania.

Analizowana zmiana – jak tu zauważono, zbędna – doprowadziła jednak do pewnego mankamentu, który wydaje się skutkiem niezamierzonym, wynikającym z nieprzemyślanego tempa nowelizacji. Otóż zmiana art. 37a k.k. silnie koresponduje z możliwością nadzwyczajnego złagodzenia kary na podstawie art. 60 § 7 k.k. w przypadkach, w których przestępstwo zagrożone jest więcej niż jedną z kar wymienionych w art. 32 pkt 1–3. W takiej sytuacji art. 60 § 7 k.k. stanowi, że nadzwyczajne złagodzenie kary polega na odstąpieniu od wymierzenia kary i orzeczeniu środka karnego wymienionego w art. 39 pkt 2, 3, 7 i 8, środka kompensacyjnego lub przepadku. Problem ten odnosi się do czynów zagrożonych karą do 5 lat pozbawienia wolności (czyli np. kradzieży z art. 278 § 1 k.k.). Dzieje się tak ze względu na treść art. 60 § 8 k.k., w myśl którego nadzwyczajnego złagodzenia kary nie stosuje się, gdy chodzi o czyny zagrożone karą pozbawienia wolności powyżej 5 lat, do nich bowiem ma zastosowanie art. 37a. „Logiczne zatem stało się stwierdzenie, że skoro możliwość orzeczenia kary ograniczenia wolności lub grzywny jest osiągalna w ramach zwyczajnego wymiaru kary, to tym samym nie stosuje się nadzwyczajnego złagodzenia kary do czynów zagrożonych karą pozbawienia wolności, do których znajduje zastosowanie art. 37a”²⁸. W przypadku czynów zagrożonych karą do 5 lat pozbawienia wolności w dalszym ciągu więc zastosowanie znajdować powinien art. 60 § 7 k.k. Wydaje się jednak, że problemy wynikające z interpretacji art. 37a § 1 k.k. w odniesieniu do art. 60 § 7 k.k. nie były przez ustawodawcę zamierzone. W ocenie autora

²⁷ M. Małecki: *Charakter prawny art. 37a k.k.* „Przegląd Sądowy” 2016, nr 11/12, s. 190.

²⁸ Z. Cwiągalski: *Komentarz do art. 60 k.k.* W: *Kodeks karny. Część ogólna*. T. 1, cz. 2: *Komentarz do art. 53–116*. Red. W. Wróbel, A. Zoll. Wyd. 5. Warszawa 2016, s. 178.

niniejszego tekstu prawidłowo odczytywany art. 37a § 1 k.k. powinien prowadzić do wniosku, że nawet wymierzenie kary do 1 roku pozbawienia wolności byłoby niewłaściwe, a w konsekwencji dany czyn nadal zagrożony jest sankcją alternatywną, co pozwala na skorzystanie z art. 60 § 7 k.k., gdy mowa o czynach zagrożonych karą do 5 lat pozbawienia wolności; niemniej pożądana byłaby interwencja ustawodawcy usuwająca owe wątpliwości. Projekt nowelizacji Kodeksu karnego procedowany obecnie w Sejmie²⁹ przewiduje zmianę także art. 60 § 7 k.k., który ma otrzymać brzmienie: „Jeżeli czyn jest zagrożony nadto karą ograniczenia wolności lub grzywną, stosuje się odpowiednio przepis § 6”. Dodatkowo uchyleniu podlegać ma art. 60 § 8 k.k. Wskazany projekt przecina zatem wątpliwości w tym zakresie, gdyż odsyła do stosowania art. 60 § 6 k.k., w którym również następują istotne zmiany³⁰.

Trzeba jednak zwrócić uwagę, że ustawodawca zaostriżył odpowiedzialność karną przez określenie dolnych granic orzekanej na podstawie art. 37a § 1 k.k. kary grzywny, która wynosić musi nie mniej niż 100 stawek dziennych grzywny, oraz kary ograniczenia wolności, która nie może być niższa niż 3 miesiące. Ponadto w stosunku do sprawcy konieczne stało się orzeczenie środka karnego, środka kompensacyjnego lub przepadku, co nawiązuje do poprzednio obowiązującego art. 58 § 3 k.k., aczkolwiek wówczas orzekanie któregoś z tych środków nie było obowiązkowe, a tylko możliwe. Należy tu nadmienić, że istotą prawa karnego jest wzmocnienie autorytetu władzy poprzez wprowadzenie syste-

²⁹ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Druk nr 2024. Sejm IX kadencji, 22.02.2022. Źródło: <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2024> [dostęp: 10.03.2022].

³⁰ Art. 1 pkt 16 lit. b projektu nowelizacji przewiduje, że:

- wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie: „Nadzwyczajne złagodzenie kary polega na wymierzeniu kary poniżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, kary łagodniejszego rodzaju albo na odstąpieniu od wymierzenia kary i orzeczeniu środka karnego, środka kompensacyjnego lub przepadku według następujących zasad [...]”,
- uchyla się pkt 1,
- pkt 2 otrzymuje brzmienie: „2) jeżeli czyn stanowi zbrodnię, sąd wymierza karę pozbawienia wolności nie niższą od jednej trzeciej dolnej granicy ustawowego zagrożenia”,
- pkt 4 otrzymuje brzmienie: „4) jeżeli czyn stanowi występki, przy czym dolną granicą ustawowego zagrożenia jest kara pozbawienia wolności niższa od roku, a górną – kara pozbawienia wolności nie niższa od lat 3, sąd wymierza grzywnę albo karę ograniczenia wolności”,
- dodaje się pkt 5 w brzmieniu: „5) jeżeli czyn stanowi występki, przy czym górną granicą ustawowego zagrożenia jest kara pozbawienia wolności nieprzekraczająca 2 lat, nadzwyczajne złagodzenie kary polega na odstąpieniu od wymierzenia kary i orzeczeniu środka karnego wymienionego w art. 39 pkt 2–3, 7 i 8, środka kompensacyjnego lub przepadku; przepisu art. 61 § 2 nie stosuje się”.

mu kar za złamanie określonych norm sankcjonowanych³¹. Wymierzona kara, po pierwsze, ma być odpowiedzią na popełniony czyn zabroniony, po drugie, musi być ekonomiczna z punktu widzenia państwa, tzn. rozmiar sankcji musi być ekonomicznie uzasadniony w stosunku do wagi popełnionego przestępstwa, a zarazem winien spełniać funkcje prewencyjne³². Oznacza to, że koszt wykonania kary nie może być niewspółmierny do wagi przestępstwa. Kara ma oddziaływać nie tylko na oskarżonego, lecz także ogólnie na społeczeństwo, ale nie może to być prewencja negatywna. Niewątpliwie kara ma być dolegliwa, nie powinna jednak być dolegliwa ponad miarę. Wszak w myśl przepisów art. 53 § 1 i 2 k.k. sąd, orzekając karę, bierze pod uwagę stopień winy i stopień społecznej szkodliwości czynu oskarżonego. Co istotne, wspomniany wcześniej kolejny projekt nowelizacji Kodeksu karnego przedłożony przez Radę Ministrów zawiera następną zmianę art. 37a k.k. Przewiduje, że orzekana na mocy art. 37a § 1 k.k. kara ograniczenia wolności nie może być niższa niż 4 miesiące, kara grzywny zaś – niższa od 150 stawek. Równocześnie nie będzie już konieczne orzeczenie innych środków karnych, czy to kompensacyjnych, czy przepadku, ponieważ zgodnie z projektowaną wersją art. 37a § 1 k.k. orzeczenie kar wolnościowych jest możliwe „w szczególności”, jeżeli orzeka się środek karny, środek kompensacyjny lub przepadek.

Określenie minimalnego poziomu sankcji alternatywnych na podstawie art. 37a § 1 k.k. należy uznać za błędne. Minimalny wymiar grzywny w takiej sytuacji będzie wynosić 1000 zł, gdyż minimalna wysokość jednej stawki dziennej grzywny to 10 zł (art. 33 § 3 k.k.). Tymczasem z dostępnych statystyk Ministerstwa Sprawiedliwości³³ wynika, że w 2018 r. spośród 90 491 samoistnie orzeczonych prawomocnie kar grzywny łączny wymiar kwotowy nie przekraczał 1000 zł aż w 31 927 przypadkach, co stanowi ponad 35% ogółu kar grzywny; w 2017 r. ów odsetek był jeszcze wyższy (przeszło 39%). W odniesieniu do kary ograniczenia wolności taka dysproporcja nie zachodzi, ponieważ odsetek kar ograniczenia wolności trwających nie dłużej niż 3 miesiące jest stosunkowo niewielki – w 2018 r. wynosił 5,6%, a w 2017 r. 6,8% – sądy bowiem przeważnie orzekają tę karę na zdecydowanie dłuższy okres.

Wskazanie minimalnego poziomu grzywny może jednak skutkować częstszym orzekaniem kary ograniczenia wolności zamiast niej, przy-

³¹ W. Wróbel, A. Zoll: *Polskie prawo karne...*, s. 61.

³² Ibidem, s. 416–418; zob. też: J. Warylewski: *Prawo karne. Część ogólna*. Wyd. 8. Warszawa 2020, s. 499.

³³ *Skazania prawomocne z oskarżenia publicznego – dorośli – wg rodzajów przestępstw i wymiaru kary w l. 2008–2018*. Informator Statystyczny Wymiaru Sprawiedliwości [online]. <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [dostęp: 10.03.2022].

kładowo z obawy, że z uwagi na sytuację majątkową sprawcy orzeczenie kary grzywny byłoby niecelowe. Zgodnie z uchylonym art. 58 § 2 k.k. grzywny nie orzeka się, jeżeli dochody sprawcy, jego stosunki majątkowe lub możliwości zarobkowe uzasadniają przekonanie, że nie uiści grzywny ani nie będzie ona ściągalna w drodze egzekucji. Regulacja ta miała służyć wyeliminowaniu orzekania kar grzywny nieściągalnych i urealnieniu możliwości ich wykonania³⁴. Mimo uchylecia owego przepisu w praktyce orzekania takich kar sąd w dalszym ciągu uwzględnia szanse na ich wykonanie i w razie braku takich perspektyw orzeka karę ograniczenia wolności. Usztywnienie dolnej granicy kary grzywny orzekanej na podstawie art. 37a § 1 k.k. na poziomie co najmniej 100 stawek dziennych, wynoszących minimum 10 zł, spowoduje rzadsze orzekanie tej kary na rzecz kary ograniczenia wolności, co z kolei może przysporzyć trudności z jej wykonaniem z racji niewielkiej liczby zawodowych kuratorów sądowych, do których obowiązków należą czynności związane z organizowaniem i kontrolowaniem wykonywania owej kary (art. 55 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego³⁵).

Co istotne, określając wysokość stawki dziennej grzywny, sąd powinien brać pod uwagę możliwości finansowe oskarżonego (art. 33 § 3 k.k.). Stąd w przypadku tego samego przestępstwa popełnionego przez osoby różnie sytuowane finalna kwota grzywny będzie odmienna, właśnie ze względu na zróżnicowanie wysokości stawki dziennej. Prowadzić to może do dwóch skutków, mianowicie do wymierzania finalnie wysokich kar grzywny za czyny błahe, w szczególności za przestępstwo z art. 62 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii³⁶, albo do minimalizacji znaczenia art. 33 § 3 k.k. i przyjmowania stawki dziennej na najniższym możliwym poziomie nawet dla sprawców o wyższych dochodach. Ani jedno, ani drugie rozwiązanie nie wydaje się pożądane z punktu widzenia racjonalności karania. W wymierzaniu sprawiedliwości chodzi wszak o to, ażeby wymierzona kara była adekwatna do stopnia winy i społecznej szkodliwości czynu oraz realizowała cele wychowawcze i ogólnoprewencyjne. Tymczasem w efekcie nowelizacji wymiar orzekanych kar wolnościowych, zwłaszcza grzywny, stał się znacząco wyższy. Takie ograniczenie sądu orzekającego w kwestii dolnej granicy orzekanej kary nie jest uzasadnione, gdyż sąd powinien mieć swobodną możliwość kształtowania kar w odniesieniu do każdego przypadku.

³⁴ J. Warylewski: *Prawo karne...*, s. 505.

³⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy. Tj. Dz.U. 2022, poz. 22 ze zm.

³⁶ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii. Tj. Dz.U. 2021, poz. 2469.

4. Zakończenie

Podsumowując niniejsze rozważania, należy wskazać, że zmiany dokonane w obrębie art. 37a k.k. mają dwojaki charakter. Z jednej strony przeformułowanie przepisu przez dodanie wymogu, by wymierzona za przestępstwo kara pozbawienia wolności nie była surowsza niż 1 rok, tak naprawdę nie zmienia jego wcześniejszej treści. Wszak istota owej regulacji od samego początku polegała właśnie na tym, że stosując dyrektywy wymiaru kary, sąd doszedł do przekonania o niecelowości orzeczenia kary izolacyjnej choćby w najmniejszym jej wymiarze. Omawiane unormowanie miało też przeciwdziałać orzekaniu kary pozbawienia wolności z warunkowym jej zawieszeniem i odciążać zakłady karne, gdzie znaczny odsetek osadzonych stanowią osoby, którym zarządzono ją do wykonania. Z drugiej strony wprowadzenie dolnego progu orzekanych kar, w szczególności w przypadku grzywny, może skutkować ograniczeniem orzekania tej ostatniej. Obecnie bowiem zasądzona kara grzywny musi wynosić co najmniej 100 stawek dziennych, a więc realna kwotowa jej wysokość będzie wynosić kilka tysięcy złotych. Rozwiązanie to trzeba ocenić negatywnie, gdyż – jak wskazuje praktyka – ponad 1/3 dotychczas orzekanych grzywnien stanowią kary, których łączny wymiar nie przekracza 1000 zł. Ponadto wydaje się, że ustawodawca nie przewidział konsekwencji nowelizacji w zakresie możliwości nadzwyczajnego złagodzenia kary. Nie jest to może instytucja nader często używana, niemniej w odniesieniu do przestępstw zagrożonych karą do 5 lat pozbawienia wolności nowelizacja powoduje pewne wątpliwości, które można jednak rozstrzygnąć na korzyść oskarżonego.

Bibliografia

Literatura

- Ćwiąkalski Z.: *Komentarz do art. 60 k.k.* W: *Kodeks karny. Część ogólna*. T. 1, cz. 2: *Komentarz do art. 53–116*. Red. W. Wróbel, A. Zoll. Wyd. 5. Warszawa 2016.
- Grześkowiak A.: *Komentarz do art. 37a k.k.* W: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. A. Grześkowiak, K. Wiak. Wyd. 6. Warszawa 2019 [Legalis].
- Hryniewicz-Lach E.: *Komentarz do art. 37a k.k.* W: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do artykułów 1–116*. Red. M. Królikowski, R. Zawłocki. Wyd. 4. Warszawa 2017 [Legalis].
- Konarska-Wrzosek V.: *Komentarz do art. 37a k.k.* W: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. V. Konarska-Wrzosek. Wyd. 2. Warszawa 2018.
- Kosonoga-Zygmunt J.: *Komentarz do art. 37a k.k.* W: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. R.A. Stefański. Wyd. 4. Warszawa 2018 [Legalis].
- Kosonoga-Zygmunt J.: *Orzekanie kar nieizolacyjnych zamiast kary pozbawienia wolności (art. 37a k.k.)*. „Ius Novum” 2016, T. 10, nr 4.

- Majewski J.: *Komentarz do art. 37a k.k.* W: *Kodeks karny. Część ogólna*. T. 1, cz. 1: *Komentarz do art. 1–52*. Red. W. Wróbel, A. Zoll. Wyd. 5. Warszawa 2016.
- Małecki M.: *Charakter prawny art. 37a k.k.* „Przeгляд Sądowy” 2016, nr 11/12.
- Małecki M.: *Ustawowe zagrożenie karą i sądowy wymiar kary*. W: *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*. Red. W. Wróbel. Kraków 2015.
- Morawski L.: *Zasady wykładni prawa*. Wyd. 2. Toruń 2010.
- Sakowicz A.: *Modyfikacja ustawowego zagrożenia karą poprzez art. 37a Kodeksu karnego (wybrane zagadnienia)*. „Studia Prawnicze KUL” 2015, nr 3.
- Sienkiewicz Z.: *Komentarz do art. 58 k.k.* W: O. Górniok et al.: *Kodeks karny. Komentarz*. T. 1: *Art. 1–116*. Gdańsk 2005.
- Warylewski J.: *Prawo karne. Część ogólna*. Wyd. 8. Warszawa 2020.
- Wróbel W., Zoll A.: *Polskie prawo karne. Część ogólna*. Wyd. 2. Kraków 2013.
- Zawłocki R.: *Reforma prawa karnego materialnego od 1.7.2015 r. Uwagi ogólne dotyczące najważniejszych zmian w Kodeksie karnym*. „Monitor Prawniczy” 2015, nr 11.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy. T.j. Dz.U. 2022, poz. 22 ze zm.
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii. T.j. Dz.U. 2021, poz. 2469.
- Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. 2009, nr 206, poz. 1589.
- Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. 2015, poz. 396.
- Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19. T.j. Dz.U. 2021, poz. 1072.

Orzecznictwo

- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 lipca 2020 r. Kp 1/19. OTK-A 2020/36.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12 czerwca 2019 r. II AKa 251/18. LEX nr 2706356.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 10 października 2019 r. II AKa 260/19. LEX nr 2749797.

Źródła internetowe

- Małecki M.: *Trik w Tarczy 4.0: zmiana jednego przepisu generalnie zaostrza sankcje. Za aborcję, znieważenie prezydenta, błąd medyczny...* Dogmaty Karnisty, 20.06.2020. <https://www.dogmatykarnisty.pl/2020/06/trik-w-tarczy-4-0-zmiana-jednego-przepisu-generalnie-zaostrza-sankcje/> [dostęp: 10.03.2022].

- Marcin Warchoł na spotkaniu z samorządem lekarskim: Zaostrzenie kar za błędy lekarskie to nieprawda.* Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, 23.06.2020. <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/marcin-warchol-na-spotkaniu-z-samorzadem-lekarskim-zaostrzenie-kar-za-bledy-lekarskie-to-nieprawda> [dostęp: 10.03.2022].
- Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Druk nr 2024. Sejm IX kadencji, 22.02.2022. Źródło: <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2024> [dostęp: 10.03.2022].
- Skazania prawomocne z oskarżenia publicznego – dorośli – wg rodzajów przestępstw i wymiaru kary w l. 2008–2018.* Informator Statystyczny Wymiaru Sprawiedliwości [online]. <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [dostęp: 10.03.2022].
- Sprawozdanie Komisji Finansów Publicznych o rządowym projekcie ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Druk nr 390. Sejm IX kadencji, 27.05.2020. Źródło: <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=390> [dostęp: 10.03.2022].
- Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Druk nr 382. Sejm IX kadencji, 22.05.2020. Źródło: <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=382> [dostęp: 10.03.2022].
- Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Druk nr 2393. Sejm VII kadencji, 15.05.2014. Źródło: <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2393> [dostęp: 10.03.2022].
- Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Druk nr 3451. Sejm VIII kadencji, 14.05.2019. Źródło: <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3451> [dostęp: 10.03.2022].
- Zmiana art. 37a k.k. Wejście w życie i możliwe konsekwencje dla środowiska lekarskiego.* Dolnośląska Izba Lekarska, 23.07.2020. <https://dilnet.wroc.pl/zmiana-art-37a-k-k-wejscie-w-zycie-i-mozliwe-konsekwencje-dla-srodowiska-lekarskiego> [dostęp: 10.03.2022].